

ANTHRON — PRVO SLOVENSKO JAMARSKO DRUŠTVO

(Ob 90-letnici organiziranega jamarstva v Sloveniji)

ANDREJ KRANJC

18. avgusta 1889 sta domačina iz vasi Veliki Otok pri Postojni, Franc Dolenc in Jože Vilhar, uspela dokončno prekopati zasuti vhod in stopiti v Otoško jamo, eno izmed jam v sklopu Postojnskih jam. Odkritje te preko 600 m dolge jame z velikimi, obokanimi rovi, bogatim kapniškim okrasjem in skrivnostno šumečo podzemeljsko reko Pivko je tako navdušila domačine in Postojnčane, da so še istega leta ustanovili jamarsko društvo z imenom »Anthrón«* (= grško »jama«). To je bilo prvo slovensko in obenem prvo slovansko jamarsko društvo, a tudi sicer eno izmed prvih jamarskih društev na svetu. Leto 1889, to je leto ustanovitve Anthrona, je Jamarska zveza Slovenije izbrala za leto, ki ga štejemo kot pričetek organiziranega jamarstva na Slovenskem. V 90 letih se je jamarstvo pri nas razvilo v množično dejavnost in danes Jamarska zveza Slovenije vključuje preko 20 jamarskih društev oziroma klubov po vsej Sloveniji. Odkritje Otoške

* V grško-slovenskem slovarju (A. Dokler, A. Breznik, F. Jere) iz leta 1915 je na str. 78 beseda τὸ ἄντρον, lat. antrum = jama, votlina.

Četrto jezero v Pivki jami, kot so ga videli člani Anthrona



Anton
Dietrich
(1852—1909)



jame je bilo neposredni povod za ustanovitev Anthrona, vzroki pa so bili globlji in je bila ustanovitev tega našega prvega društva le zaključek daljšega zorenja in pripravljanja.

19. stol. lahko imenujemo »doba velikih odkritij« v svetovnem jamarstvu in krasoslovju. Senzacionalna odkritja, med njimi tudi odkritje notranjih delov Postojnske jame 1818 (pomožni jamski svetilničar Luka Čeč iz Postojne), so na splošno širila zanimanje za kras in še posebej za kraške jame. V drugi polovici tega stoletja se je pričelo organizirano raziskovanje krasa in jam in je nastalo jamarstvo oziroma speleologija. Najstarejše znano pravo jamarsko društvo v Evropi je bilo ustanovljeno 1860 v Švici — Höhlenklub (= jamsko društvo) von Appenzell. To je bilo društvo ljubiteljev, ki so obiskovali jame v okolici Appenzella. Delovanje tega društva je bilo čisto lokalno in ko je po nekaj letih obstoja razpadlo, za seboj skoraj ni pustilo sledov in ni vplivalo na svetovno jamarsko dogajanje (Shaw T., A History of the Scientific Investigation of Limestone Caves, Leicester 1975).

1879 na Dunaju ustanovljeno jamoslovno društvo »Verein für Höhlenkunde« je prvo v vrsti velikih speleoloških društev, ki so nastala konec 19. stol. v okviru posameznih narodov. Pobudnik in organizator tega dunajskega društva, Franc Kraus, se je jamarsko udeleževal v veliki meri prav na našem, predvsem na postojnskem, krasu. Zaradi

Alojz
Kraigher
(1849—1903)



finančnih težav se je »Verein für Höhlenkunde« 1885 priključilo kot »Section für Höhlenkunde« (Jamarska sekcija) k avstrijskemu »Touristen — Club-u«. Dunajsko društvo, v katerem so bili včlanjeni takratni vodilni avstrijski speleologi in krasoslovci, je imelo zelo velik vpliv na jamarstvo po vsej Evropi. 1883 so se jamarji, ki so raziskovali Tržaški Kras, največ Škocjanske jame, organizirali kot jamski odsek pri »Section Küstenland« (Obalna sekcija) v okviru nemško-avstrijskega planinskega društva (DÖAV). V tej sekciji je bilo včlanjenih tudi precej Slovencev, med njimi so bili celo nekateri vodilni raziskovalci, vendar tega društva vseeno ne moremo šteti kot slovenskega, čeprav je bilo ustanovljeno in je delovalo na ozemlju današnje SR Slovenije. Istega leta kot Anthron je bilo ustanovljeno tudi prvo nemško jamarsko društvo, leta 1892 prvo angleško (Yorkshire Rambler's Club) in 1895 »Société spéléologique de France« (Francosko speleološko društvo), na pobudo znanega francoskega raziskovalca Martela.

Konec 19. stol. je bila torej situacija za organiziranje jamarske dejavnosti po vsej Evropi zrela, pri nas pa še toliko bolj, saj so tod že sredi stoletja raziskovali takratni najvidnejši evropski speleologi, obenem pa je močno izžarevala svoj vpliv na okolico tudi Postojnska jama. Raziskave globokih brezen na Krasu, da bi v njih odkrili podzemeljsko Reko oziroma vire pitne vode za Trst, so gotovo močno odmevale tudi

v Postojni. Še večjega pomena pa je bilo zanimanje takratnih vodilnih speleologov, predvsem Krausa, za postojnski kras.

Že precej let pred ustanovitvijo Anthrona je bila v Postojni skupina domačinov, od preprostih delavcev do pomembnih tržanov, ki se je v prostem času ukvarjala z opazovanjem povodnji na Pivki, preiskovala kraški svet nad Postojnsko jamo, ugotavljala povezave med podzemeljskimi jamami in oblikami na površju, ipd. Delovanje te skupine je vzpodbudil F. Kraus s pomočjo posredovanja okrožnega glavarja Antona Globočnika. Kraus je pripravljala monografijo o krasu, pod naslovom »Höhlenkunde« je izšla na Dunaju leta 1894 in je prvo sintetično delo o krasu (Bohinec V., Jamarski priročnik, Ljubljana 1964), in podatke za to knjigo je dobil v veliki meri prav s postojnskega krasa. Deloma so mu jih pisмено sporočali domačini, ki so kasneje tvorili jedro Anthrona, deloma pa jih je zbiral sam ob svojih obiskih v Postojni.

Člani te, formalno sicer še neorganizirane jamarske skupine, so zaznamovali pot do Magdalene in Pivke jame (Postojnski jamski sistem), postojnski urar Matija Petrič in Anton Burger, oče pisateljice Ilke Vaštetove, sta Krausu redno poročala o pripravah in o vodnem stanju na Pivki (Savnik R., 150 let Postojnske jame, Postojna 1968). Viljem Putick, slovenski raziskovalec češkega rodu, je že 1885 izmeril površje nad Postojnsko



Jan Ružička
(1854—1930)

Tudi člani
Anthrone
so se na
tak način
spuščali
v kraška
brezna



jamo in označil vse pomembnejše točke, pri čemer mu je veliko pomagal Petrič. Čeprav ni znano, da bi bil Putick kdaj kasneje član Anthrone, vseeno lahko rečem, da je bil tudi on med tistimi, ki so pripravljali ustrezno vzdušje in strokovno podlago za njegovo ustanovitev.

Da ustanovitev Anthrone ni nenaden, zaradi odkritja Otoške jame sprožen dogodek, priča Krausovo pismo z dne 28. 4. 1885 okrožnemu glavarju v Postojni. V njem Kraus med drugim sporoča pozdrave za Petriča in sprašuje, kaj je ta povzel v zvezi z ustanovitvijo podružnice »Oesterreichische Touristen Club-a« v Postojni. Istega leta se je namreč temu klubu pridružilo tudi dunajsko »Verein für Höhlenkunde«. Pismo kaže na pobude od zunaj in moramo torej šteti Krausa kot neposrednega pobudnika Anthrone. Vendar pa v Postojni ni nastalo tako društvo, kot si ga je želel Kraus. Razdobje 4 let, ki so minula od Krausovih pobud pa do ustanovitve, samostojen položaj Anthrone in tudi samo njegovo ime kažejo na to, da postojnski jamarji niso želeli biti tak klub — dunajska podružnica — in da torej tudi niso želeli biti nemško (avstro-ogrsko), ampak predvsem slovensko društvo, kar je bilo takrat zelo napredno. Postojnski jamarji, člani Anthrone, so bili ljudje, ki so se zavedali slovenske pripadnosti in so prispevali svoj delež za slovenstvo v takratnih hudih časih, ko je šlo za obstoj slovenskega naroda.

Jedro Anthrona so sestavljali: trgovec Anton Dietrich, član Jamske komisije pri Postojnski jami in načelnik odbora za upravo premoženja Alojz Kraigher (oče pisatelja Alojza Kraigherja), posestnik Anton Lavrenčič, postojnski fotograf in tiskar Maks Šeber, geometer češkega rodu Jan Ružička, član Jamske komisije in načelnik Prostovoljnega gasilskega društva urar Matija Petrič in jamski delavci Anton Šibenik, Anton Verbič in Josip Vilhar, ki je 1886 odkril po njem imenovani Vilharjev rov v Postojnskem sistemu.

Ena najvažnejših nalog, ko so si jo zadali člani Anthrona, je bilo raziskovanje podzemeljskih zvez med novo odkrito Otoško in Postojnsko jamo na eni ter Pivko jamo na drugi strani. Njihova raziskovalna oziroma odkrivalna dejavnost je bila v prvih letih obstoja Anthrona zelo živahna:

1889 — Odkritje Otoške jame (Vilhar), raziskava brezna Ruglovica (Lavrenčič)

1890 — odkritje zveze med Tartarom v Postojnski jami in podzemeljsko Pivko (Vilharjev rov)

1891 — prodor po podzemeljski Pivki do Otoške jame, odkritje Lepih jam — najlepših rogov turističnega dela Postojnske jame (Kraigher)

1893 — spust v Magdaleno jamo (Šeber), prodor do konca in izmera jame Lekinke, pritoka podzemeljske Pivke (Kraigher, Ružička), plezanje 40 m visoko v kamin v Pisanem rovu (Kraigher, Dietrich), raziskava Zgube jame (Kraigher). Istega leta so, skupaj z Martelom, Kraigher, Šeber, Ružička, Vilhar in Šibenik ob zunanji pomoči Krausa in Puticka prodrli po podzemeljski Pivki do Magdalene jame.

Pri tem je treba pripomniti, da so ravno veliki uspehi članov Anthrona pri raziskovanju Postojnske jame (po njihovi zaslugi je postala takrat najdaljša jama v Evropi) vzpodbudili Martela, da je prišel iz Francije in se skupaj z njimi lotil raziskav v Postojnski jami. Da je bil z Anthronom zelo zadovoljen, pričajo zahvale v njegovih delih.

Sredi 90. let preteklega stoletja je dejavnost društva Anthron iz še ne dovolj pojasnenih vzrokov zamrla in z njo je zamrlo tudi društvo samo.

Čeprav je imelo društvo Anthron izrazito lokalni značaj, pa je doseglo jamarske uspehe, ki so, predvsem za samo Postojnsko jamo, trajnega pomena. Zaradi jamarskih uspehov in zaradi sodelovanja s takratnimi najvidnejšimi svetovnimi speleologi, je postalo znano daleč prek lokalnih meja in je s tem zagotovo posredno pripomoglo tudi k razvoju jamarstva drugod v Sloveniji in v svetu.

Za zaključek lahko ponovim, da je bilo društvo Anthron, ustanovljeno 1889 v Postojni, samostojno in slovenskega značaja. Anthron ni bil le ljubiteljsko društvo, ampak je imel cilje, ki so temeljili na strokovnem delu — raziskovanju jam, kar nam daje še posebej pravico, da ga štejemo tudi za naše prvo speleološko društvo in torej neposrednega predhodnika današnje Jamarske zveze Slovenije. Čeprav je bil lokalno društvo, so njegovi člani poznali velik del notranjega krasa. Med fotografijami, ki jih je član Anthrona M. Šeber prispeval za Krausovo knjigo »Höhlenkunde« in za znamenito Martelovo delo »Les Abîmes«, so poleg motivov s postojnskega krasa in iz Postojnske jame tudi slike izvirov Bistrice (Ilirske), iz Rakovega Škocjana, s Cerkniskega ter s Planinskega polja. Delovanje in uspehi prvega slovenskega jamarskega društva Anthron popolnoma potrjujejo pravilnost odločitve Jamarske zveze Slovenije, da naj se leto 1889 — leto ustanovitve Anthrona v Postojni — šteje za pričetek organizirane speleološke dejavnosti na Slovenskem.

ANDI 1978 MACHU PICCHU

DR. JOŽE ČETINA

Ko sva v kuhinji videla samevati Čajza, pričakovala pa že vso veselo družino, se je najino zadovoljstvo po vzponu na Pisco brž razblinilo. Opustila sva načrtovani vrisk zmagovalstva in razočarana sva prisedla na kamne, ki so v kuhinji nadomeščali stole. Osem dni jih že ni nazaj in tudi nobenega glasu o njih. So premagali Huascarano ledenik in srečno prišli v dolino? Najtežja je prav ta mučna negotovost! Spet so naši pogledi v praznovernem upanju kar naprej uhajali v temo proti severnemu bregu jezera, in končno se je v daljavi tudi tokrat nekaj zasvetilo. Planili smo iz šotora in nestrno opazovali luči, ki so se počasi bližale in se v neenakomernem ritmu skrivale za skalovjem ob cesti. Potem se je iz teme izluščila oblika vozila in spoznali smo Ricardov tovornjak. Tu so! Vsi trije hudo utrujeni, toda zdravi in zadovoljni. To je bil najlepši zaključek tega lepega in dogodkov polnega dne! Utrujenost